

LIETUVOS RESPUBLIKOS LYGIŲ GALIMYBIŲ KONTROLIERIUS

SPRENDIMAS

DĖL GALIMOS DISKRIMINACIJOS AMŽIAUS IR SOCIALINĖS PADĖTIES PAGRINDAIS UAB „KLAIPĖDOS BASEINAS“ TEIKIANT PASLAUGAS SENJORAMS TYRIMO

2018-09-18 Nr. (18)SN-135)SP-92

Vilnius

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba (toliau – Tarnyba) 2018 m. liepos 13 d. gavo pareiškėjo¹ (toliau –Pareiškėjas) skundą, kuriame teigiama, kad UAB „Klaipėdos baseinas“ (toliau – Bendrovė) teikiamų paslaugų kainos diferencijuojamos pagal amžių ir senjorams nustatytos žemesnės paslaugų kainos. Pareiškėjas kartu pateikė UAB „Klaipėdos baseinas“ interneto svetainėje (<https://www.klaipedosbaseinas.lt/kainos>) nurodytų paslaugų kainų momentinę ekrano kopiją. Pareiškėjo nuomone, kainų diferencijavimas pagal amžių ir mažesnių kainų nustatymas senjorams prieštarauja Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo nuostatomis, todėl jis prašo įvertinti tokių kainų teisėtumą.

Lietuvos Respublikos lygių galimybių kontrolierė Agneta Skardžiuvienė (toliau – lygių galimybių kontrolierė), vadovaudamasi Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo 30 str. 1 ir 2 d., 2018 m. liepos 17 d. raštu Nr. (18)SN-135)S-406 „Dėl informacijos pateikimo“ kreipėsi į Bendrovės direktorę ir paprašė per 5 darbo dienas nuo reikalavimo pateikti informaciją gavimo dienos (kaip galima skubiau) pateikti motyvuotus paaiškinimus ir atsakyti į klausimus: kodėl senjorams (taip pat kitoms socialinėms grupėms) nustatyta 15 procentų nuolaidų narystės bilietui; prašyta motyvuoti tokių nuolaidų taikymo pagrįstumą, tikslingumą bei teisėtumą. Taip pat prašyta pateikti kitus svarbius paaiškinimus, informaciją, susijusius su skundo dalyku.

¹ Pareiškėjo vardas Tarnybai žinomas.

2018 m. rugsėjo 3 d. elektroniniu paštu Tarnyba papildomai kreipėsi į Bendrovės direktorę ir paprašė paaiškinti, kokio amžiaus asmenys priskirtini senjorų kategorijai ir ar yra specifinė priežastis, dėl kurios senjorams suteikiamos nuolaidos naudotis baseino paslaugomis.

Lygių galimybių kontrolierė

n u s t a t ė:

Bendrovės direktorė 2018 m. rugpjūčio 2 d. raštu Nr. SV-12 „Dėl informacijos pateikimo“ paaiškino, kad Bendrovėje taikoma nuolaidų sistema iš esmės atitinka visuomenės poreikius ir nusistovėjusias rinkos sąlygas, bei informavo, kad Klaipėdos baseinas nuosavybės teise priklauso Klaipėdos miesto savivaldybei ir Bendrovė jį valdo koncesijos pagrindais. Bendrovės direktorė informavo, kad Klaipėdos miesto gyventojai dar iki Klaipėdos baseino atidarymo jo valdytojui teikė daug klausimų dėl nuolaidų socialiai jautrioms asmenų grupėms, o atsižvelgiant į tai, kad Klaipėdos baseino pagrindinė paskirtis – patenkinti visuomenės, Klaipėdos miesto gyventojų ir svečių poreikius, Bendrovė stengiasi taikyti lanksčią ir plačiai visuomenei prieinamą politiką. Bendrovės rašte informuojama, kad nuolaidos senjorams, taip pat ir kitoms socialinėms grupėms, plačiai taikomos teikiant viešojo transporto, kelionių agentūrų paslaugas, mokant įvairius mokesčius, taip pat prekybos tinkluose, vaistinėse ir kitose paslaugas teikiančiose vietose, o tokią kainodarą esą lemia rinka.

Bendrovės direktorė 2018 m. rugsėjo 5 d. raštu Nr. KB-SV18-17 „Dėl informacijos pateikimo“ paaiškino, kad koncesininkas, įvertinęs senjorų ir kitų socialinių grupių galimybes uždirbti pajamas ir lygiaverčiai mokėti už paslaugas rinkos kainą be nuolaidų, nusprendė socialiai jautrioms grupėms taikyti lanksčią kainodarą ir siekti, kad paslaugos būtų prieinamos šioms socialinėms grupėms. Bendrovės direktorė informavo, kad senjorai identifikuojami pagal pateiktus pensininkų pažymėjimus, o pensininko amžius priklauso nuo teisės aktais nustatytų amžiaus ribų, įtvirtintų Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 21 str. ir 57 str. nuostatose: nuo 2012 m. pensinis amžius didinamas moterims ir vyrams, o 2026 m. pasieks moterims ir vyrams vienodą amžiaus ribą – 65 metus (2018 m. senatvės pensinis amžius moterims – 62 metai ir 4 mėnesiai, vyrams – 63 metai ir 8 mėnesiai). Bendrovės 2018 m. rugsėjo 5 d. rašte Nr. KB-SV18-17 paaiškinama, jog tikimasi, kad tinkamas, kokybiškas Klaipėdos baseino valdymas leis padidinti neformaliojo švietimo ugdymo paslaugas gaunančių gyventojų skaičių, sudarys sąlygas jiems būti fiziškai aktyviais bei galimai sumažins vaikų ir suaugusiųjų sveikatos priežiūros išlaidas ir socialinę atskirtį.

Lygių galimybių kontrolierė

k o n s t a t u o j a:

1. Skundo tyrimo metu buvo vertinama, ar Bendrovė, teikdama paslaugas Klaipėdos baseine, nepažeidė Lygių galimybių įstatymo 8 str. 1 punkto, kuriame nustatyta prekių pardavėjų, gamintojų ar paslaugų teikėjų pareiga, nepaisant lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos, visiems vartotojams sudaryti vienodas sąlygas gauti tokius pačius gaminius, prekes ir paslaugas, įskaitant aprūpinimą būstu, bei taikyti vienodas apmokėjimo sąlygas ir garantijas už tokius pačius ir vienodos vertės gaminius, prekes ir paslaugas. Pažymėtina, kad Pareiškėjas savo prašyme nenurodė konkretaus diskriminavimo pagrindo, dėl kurio atitinkamai asmenų grupei paslaugos galimai teikiamos palankesnėmis sąlygomis, tačiau šią asmenų grupę įvardijo *senjorais*. Atsižvelgiant į tai, kad senjorų asmenų grupei gali būti priskiriami asmenys, sulaukę tam tikro amžiaus, pavyzdžiui, senatvės pensinio amžiaus, bei atitinkantys tam tikrą socialinę padėtį (gaunantys socialinio draudimo senatvės pensiją), tyrimo metu buvo siekiama nustatyti, ar būtent amžius, o kartu ir socialinė padėtis, gali lemti Klaipėdos baseino paslaugų teikimą palankesnėmis sąlygomis.

Remiantis Bendrovės direktorės pateiktu paaiškinimu, senjorai identifikuojami pagal pateiktus pensininkų pažymėjimus, o pensininko amžius priklauso nuo Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymu nustatytų amžiaus ribų (2018 m. senatvės pensinis amžius moterims – 62 metai 4 mėnesiai, vyrams – 63 metai ir 8 mėnesiai). Taigi prašymo tyrimo dalykas yra galimai palankesnis paslaugų teikimas senatvės pensininkams, kurių minimali amžiaus riba prašymo tyrimo metu, vadovaujantis Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymu, yra daugiau nei 62 metai ir 4 mėnesiai moterims ir 63 metai 8 mėnesiai vyrams. Tad apibendrinant galima konstatuoti, kad minimali senatvės pensinio amžiaus riba 2018 metais yra 62 metai ir 4 mėnesiai moterims ir 63 metai 8 mėnesiai vyrams, todėl prašymo tyrimo metu palyginamoji grupė asmenų, kuri prašyme yra įvardijama *senjorų* pavadinimu ir kuriai galimai teikiamos palankesnės paslaugų įsigijimo sąlygos, yra asmenys, atitinkamai sulaukę 62 metų ir 4 mėnesių arba 63 metų ir 8 mėnesių (toliau vadinama – senatvės pensinio amžiaus sulaukę asmenys).

2. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 str. nustatyta, jog įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs. Žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl jo lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu.

Aiškindamas Konstitucijos 29 str. nuostatas, Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas, kurio turi būti laikomasi ir leidžiant įstatymus, ir juos

taikant, ir vykdant teisingumą, įpareigoja vienodus faktus teisiškai vertinti vienodai ir draudžia iš esmės tokius pat faktus savavališkai vertinti skirtingai, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas reiškia žmogaus prigimtine teisę būti traktuojamam vienodai su kitais, įtvirtina formalią visų asmenų lygybę, taip pat kad asmenys negali būti diskriminuojami arba kad jiems negali būti teikiama privilegijų². Konstitucinis Teismas 2004 m. gruodžio 13 d. nutarime taip pat konstatavo, kad konstitucinis asmenų lygybės principas nepaneigia pačios galimybės skirtingai traktuoti žmones atsižvelgiant į jų statusą ar padėtį (Konstitucinio Teismo 2003 m. gruodžio 30 d. nutarimas), tačiau konstitucinis visų asmenų lygybės įstatymui principas būtų pažeistas, jeigu tam tikra grupė asmenų, kuriems yra skiriama teisės norma, palyginti su kitais tos pačios normos adresatais, būtų kitaip traktuojama, nors tarp tų grupių nėra tokio pobūdžio ir tokios apimties skirtumų, kad toks nevienodas traktavimas būtų objektyviai pateisinamas (Konstitucinio Teismo 1996 m. lapkričio 20 d., 2003 m. gruodžio 30 d. nutarimai).

Konstitucijos 29 str. įtvirtintos nuostatos yra perkeltos į Lygių galimybių įstatymą, kurio paskirtis – užtikrinti, kad būtų įgyvendintos Konstitucijos 29 str. nuostatos, įtvirtinančios asmenų lygybę ir draudimą varžyti žmogaus teises ir teikti jam privilegijas lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu (Lygių galimybių įstatymo 1 str. 1 d.).

3. Lygių galimybių įstatymo 8 str. 1 punkte yra nustatyta, kad prekių pardavėjai, gamintojai ar paslaugų teikėjai, nepaisant lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos, įpareigojami visiems vartotojams sudaryti vienodas sąlygas gauti tokius pačius gaminius, prekes ir paslaugas, įskaitant aprūpinimą būstu, bei taikyti vienodas apmokėjimo sąlygas ir garantijas už tokius pačius ir vienodos vertės gaminius, prekes ir paslaugas, o šios pareigos nevykdymas yra laikomas Lygių galimybių įstatymo pažeidimu (Lygių galimybių įstatymo 10 str.).

Lietuvos Respublikos paslaugų įstatymo 2 str. 10 punkte paslauga apibrėžiama bet kokia savarankiška, paprastai už užmokestį atliekama ūkinė komercinė veikla, kurios nereglamentuoja nuostatos dėl prekių, kapitalo ar asmenų judėjimo laisvės, kaip nurodyta Europos Bendrijos steigimo sutarties 50 straipsnyje. Europos Bendrijos steigimo sutarties 50 str. paslaugomis įvardijamos „tokios paslaugos, kurios paprastai yra teikiamos už užmokestį ir kurių nereglamentuoja nuostatos dėl prekių, kapitalo ir asmenų judėjimo laisvės. „Paslaugas“ sudaro: a) pramoninio pobūdžio veikla; b) komercinio pobūdžio veikla; c) amatininkų veikla; d) laisvųjų profesijų veikla“.

Taigi Bendrovės už atitinkamą mokesčių teikiamos plaukimo, nardymo, sporto, pirčių paslaugos priskirtinos paslaugų apibrėžčiai taip, kaip ji nustatyta Paslaugų įstatymo 2 str. 10 punkte bei Europos Bendrijos steigimo sutarties 50 straipsnyje.

² Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas.

4. Lygių galimybių įstatymo 2 str. 1 dalyje diskriminacija įvardijama kaip tiesioginė ir netiesioginė diskriminacija, priekabiavimas, nurodymas diskriminuoti lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu. Lygių galimybių įstatymo 2 str. 7 dalyje tiesioginė diskriminacija apibrėžiama kaip elgesys su asmeniu, kai lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu jam taikomos mažiau palankios sąlygos, negu panašiomis aplinkybėmis yra, buvo ar būtų taikomos kitam asmeniui.

Vadovaujantis Lygių galimybių įstatymo 2 str. 7 dalyje įtvirtinta tiesioginės diskriminacijos apibrėžtimi, šiuo konkrečiu prašymo tyrimo atveju, siekiant nustatyti galimos diskriminacijos fakto buvimą arba nebuvimą, yra lyginami senatvės pensinio amžiaus sulaukę asmenys su šio amžiaus nesulaukusiais asmenimis, ir vertinama, ar senatvės pensinio amžiaus sulaukę asmenys, įgydami paslaugas Klaipėdos baseine su nuolaida, neatsiduria labiau palankioje padėtyje dėl amžiaus ir socialinės padėties nei senatvės pensinio amžiaus nesulaukę asmenys.

Amžius, kaip vienas iš Lygių galimybių įstatyme įtvirtintų draudžiamųjų diskriminavimo pagrindų, yra žmogaus savybė, tapatybės požymis, kuris yra reliatyvus žmogui senėjant ir dėl kurio įvairiais savo gyvenimo tarpsniais žmogus gali patirti mažiau palankų elgesį, tai yra, tiek jaunas žmogus, tiek vidutinio ar vyresnio amžiaus asmuo gali patirti mažiau palankų traktavimą dėl savo amžiaus, priklausomai nuo to, kokiomis aplinkybėmis, kokioje situacijoje ir su kokio palyginamojo amžiaus asmenimis jis sieja mažiau palankų savęs vertinimą. Prašymo tyrimo dalykas yra būtent galimai palankesnis elgesys su senatvės pensinio amžiaus sulaukusiais asmenimis, kurie, įsigydami paslaugas Klaipėdos baseine, naudojami palankesnėmis paslaugų įsigijimo, kurios nėra teikiamos jaunesnio arba vidutinio amžiaus suaugusiems asmenims, sąlygomis.

Pažymėtina, kad, pagal Lygių galimybių įstatymo 2 str. 8 dalį, socialinė padėtis apibrėžiama kaip fizinio asmens įgytas išsilavinimas, kvalifikacija ar mokymasis ir studijos mokslo ir studijų institucijose, turima nuosavybė, gaunamos pajamos, teisės aktuose nustatytos valstybės paramos poreikis ir (arba) kiti su asmens finansine (ekonomine) padėtimi susiję veiksniai. Taigi gaunamos pajamos, tai yra, valstybinio socialinio draudimo senatvės pensija, pagal savo mokėjimo šaltinį, išmokos rūšį ir paskirtį vertintina kaip socialinės padėties sudėtinis elementas, priskiriant visų rūšių pensijas gaunančius asmenis specifinei socialinei grupei pagal gaunamų pajamų pobūdį, tai yra pajamos-pensija, kurios nėra susijusios su darbine veikla.

Vertinant senatvės pensinio amžiaus asmenų grupę kaip galimai privilegijuotą grupę įsigyjant Bendrovės teikiamas paslaugas su nuolaida, būtina pastebėti, kad vyresnio amžiaus asmenų gyvenimo kokybė, kuri kinta dėl objektyviai vykstančių senėjimo procesų, prastėja ir negali būti prilyginama

jaunesnio nei senatvės pensinis amžius arba vyresnių asmenų gyvenimo kokybei. Akivaizdu ir suprantama, kad dėl sveikatos atsirandančios problemos suvaržo vyresnių žmonių galimybes judėti fiziškai ir todėl objektyviai jų galimybės dalyvauti socialinio gyvenimo įvairiose veiklose tampa ribotos. Būtina pažymėti, kad, vadovaujantis Higienos instituto pateikiamais 2014 m. duomenimis apie Lietuvos gyventojų sergamumą įvairiomis ligomis pagal amžiaus grupes, asmenų nuo 18 iki 64 metų bei asmenų nuo 65 metų amžiaus sergamumas įvairiomis ligomis skiriasi ir sergamumas žymiai didėja nuo 65 metų, pavyzdžiui, kraujotakos sistemos ligomis 18–64 metų amžiaus grupėje fiksuojami 180,2 susirgimų atvejai 1000 gyventojui, o nuo 65 metų sergamumas padidėja iki 678,8 atvejų; atitinkamai sergamumas kraujo ir kraujodaros organų ligomis pagal metus didėja nuo 16,6 (18–64 m. amžiaus grupėje) iki 42,8 atvejų (65 metų ir vyresnio amžiaus grupėje); psichikos ir elgesio sutrikimų daugėja nuo 57,6 (18–64 m. amžiaus grupėje) iki 124,6 atvejų (65 metų ir vyresnio amžiaus grupėje); senstant ženkliai didėja ir sergamumas akių ligomis, tai yra, nuo 98,4 (18–64 m. amžiaus grupėje) iki 263,8 atvejų (65 metų ir vyresnio amžiaus grupėje)³. Taigi akivaizdu, kad žmogaus biologinis amžius yra tiesiogiai ir neatsiejamai susijęs su sveikatos būkle, sergamumu įvairiomis ligomis, kurioms gydyti vyresnio amžiaus asmenys, ypač sulaukę senatvės pensinio amžiaus, priešingai nei jaunesnio amžiaus asmenys, priversti išleisti daugiau pinigų medikamentams įsigyti, o kartu paskirstyti savo finansines pajamas taip, kad užtektų jų būtiniausioms gydymo priemonėms, atsisakant tenkinti kultūrinius, sportinius, pažintinio pobūdžio poreikius.

Tenka konstatuoti, kad senatvės pensinio amžiaus sulaukusių asmenų finansinės galimybės yra žinomai apribotos dėl santykinai mažų senatvės pensijų, lyginant jas su vidutiniu darbo užmokesčiu, kurį gauna Lietuvos dirbantieji. Atkreiptinas dėmesys, kad 2018 m. liepos mėnesį vidutinis socialinio draudimo senatvės pensijos dydis Lietuvoje buvo 307,39 eurai, vidutinis darbo užmokestis (bruto) šalies ūkyje 2018 m. I ketvirtį buvo 887,8 Eur (<http://www.sodra.lt/lt/situacijos/statistika/pagrindiniai-socialiniai-rodikliai>). Senatvės pensija, kuri dažniausiai laikoma vieninteliu senatvės pensinio amžiaus sulaukusių asmenų pragyvenimo šaltiniu, laikytina minimaliomis pajamomis žmogaus egzistencijai palaikyti.

Pastebėtina, kad didėjantis sergamumas, sveikatos būklės blogėjimas gali daryti tiesioginę įtaką pensinio amžiaus sulaukusių asmenų gebėjimui produktyviai, o kartu sėkmingai gyventi visavertį gyvenimą, mokytis, dirbti, keliauti, būti aktyviu visuomenės nariu. Plaukimo, sporto, pirčių paslaugos apskritai gali gerinti žmonių, ypač vyresnio amžiaus asmenų, sveikatos būklę, stiprinti jų fizinius gebėjimus, o palanki vartojimo (baseino, pirčių, sportavimo ir kt.) paslaugų kainų sistema gali sukurti

³ Lietuvos gyventojų sergamumas apskrityse ir savivaldybėse 2014 m., 5 psl., interneto prieiga: <http://www.hi.lt/lt/lietuvos-gyventoju-sergamumas-apskrityse-ir-savivaldybese.html>

geresnes sąlygas senatvės pensinio amžiaus sulaukusių asmenų socialinei integracijai, mažinti šio amžiaus asmenų socialinę atskirtį.

Taip pat svarbu pažymėti, kad didesnis vyresnio (asmenų, sulaukusių 62 metų ir daugiau) nei jaunesnio amžiaus žmonių sergamumas, ribotos galimybės tęsti darbinę veiklą bei gauti už šią veiklą atitinkamas pajamas, senatvės pensinio amžiaus asmenų gaunamų pajamų šaltinis, kuris dažniausiai yra vienintelis, tai yra, socialinio draudimo senatvės pensija, ribotos finansinės ir fizinės galimybės vykdyti kitą ūkinę-komercinę veiklą bei gauti iš šios veiklos finansines pajamas suponuoja senatvės pensinio amžiaus sulaukusių asmenų buvimą ne panašiose, bet skirtingose aplinkybėse, nei jose atsiduria jaunesnio amžiaus asmenys. Taigi galima daryti išvadą, kad senatvės pensinio amžiaus sulaukę asmenys, skirtingai nei šio amžiaus nesulaukę asmenys, objektyviai yra skirtingose aplinkybėse, tai yra, skirtingoje socialinėje, ekonominėje, finansinėje aplinkoje, ir dėl šios priežasties objektyviai nėra galimybių atlikti asmenų, sulaukusių senatvės pensinio amžiaus, o konkrečiu prašymo tyrimo atveju *senjorų*, ir jaunesnių asmenų, nesulaukusių senatvės pensinio amžiaus, palyginimo galimai diskriminacijai prekių ir paslaugų teikimo srityje nustatyti, nes tarp šių skirtingo amžiaus ir socialinės padėties grupių asmenų yra tokio pobūdžio ir tokios apimtys skirtumų, kurie suponuoja jų atsiradimą nepanašiose, bet skirtingose aplinkybėse, ir todėl nėra teisinio pagrindo vertinti, ar senatvės pensinio amžiaus sulaukę asmenys yra traktuojami palankiau vartotojų teisių apsaugos srityje nei šio amžiaus nesulaukę asmenys buvo, yra ar galėtų būti traktuojami tokiose pačiose arba panašiose aplinkybėse.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, ir vadovaudamasi Lygių galimybių įstatymo 14 str., 29 str. 2 d. 5 punktu,

Lygių galimybių kontrolierė

n u s p r e n d ž i a:

1. Pripažinti skundą nepagrįstu, nepasitvirtinus jame nurodytam pažeidimui.
2. Su sprendimu supažindinti Pareiškėją ir Bendrovės direktorę.

Sprendimas gali būti skundžiamas Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka Lietuvos administracinių ginčų komisijai (Vilniaus g. 27, 01402 Vilnius) arba apygardos administraciniam teismui.

Lygių galimybių kontrolierė

Agneta Skardžiuvienė